

Dokumentti ei täytä kaikkia saavutettavuusvaatimuksia.

Ovet auki kaikille

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma kirkolle ja seurakunnille

Sisällysluettelo:

0. Johdanto

1. Suunnitelman sitoumukset ja rajaukset

2. Evankeliumiin pohjautuva ihmisarvotyö

2.1 Teologiset lähtökohdat: Kristillinen ihmiskäsitys

2.2 Oikeudelliset velvoitteet: Yhteiskuntaelämän perusarvot

2.3 Toiminnalliset tavoitteet: Lähimmäisen tunnustaminen

3. Ihmisarvotyön edistämisen välineet

3.1 Seurakunnan toiminnan arviointitaulukot

4. Toimintamalleja ja esimerkkejä

5. Lähteet ja kirjallisuus

6. Asiantuntijatyöryhmä

0. Johdanto

Toiminnallinen suunnitelma tarjoaa seurakunnille työkaluja edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Seurakunnan perustehtävän näkökulmasta on pidettävä ovet auki ihmisen elämässä toteutuvalle luomisen moninaisuudelle

”Ovet auki” tarkoittaa, että jokainen voi kokea olevansa tervetullut itsenään erilaisten ihmisten kesken toteutuvaan seurakuntayhteyteen. Ihmisten keskenään erilaiset tarpeet, toiveet ja tavoitteet aiheuttavat myös monenlaisia vaikeuksia. Esimerkiksi toiminnan avoimuus ja tarve olla turvassa voivat joutua ristiriitaan.

Kultaisen säännön noudattaminen on jatkuvaa kilvoittelua: lähimmäisen hyvän tunnistamista ja hänen toimijuutensa tunnustamista. Työkirja syventää ymmärrystä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tasoista ja merkityksestä seurakunnan toiminnassa ja auttaa tukemaan jokaisen ihmisarvoa.

Toiminnallinen suunnitelma on käytännön toimiin kannustava työkirja. Se on vastaus kirkolliskokouksen toimeksiantoon, jonka mukaan Kirkkohallitus on

- laatinut toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kirkossa
- sisällyttänyt suunnitelmaan mallin toiminnallisesta tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelusta seurakuntien käyttöön.

Kirkko yhdenvertaisuuden edistäjänä

Suomen evankelis-luterilaisesta kirkosta on vuosisatojen saatossa muodostunut moniääninen, moniarvoinen ja monimuotoinen yhteisö, jonka piirissä on erilaisia käsityksiä yhdenvertaisuudesta ja sen merkityksestä.

Ristiriitaiset viestit yhdenvertaisuudesta heikentävät kirkon mahdollisuuksia tuoda oma panoksensa käynnissä olevaan yhteiskunnalliseen ja kansainväliseen keskusteluun. Kirkon on kohdattava oman toimintansa epäkohdat, linjattava selkeästi kantansa ja sitouduttava toiminnassaan yhdenvertaisuusperiaatteisiin.

Historiansa, arvojensa ja asiantuntemuksensa perusteella kirkolla voi olla merkittävä tehtävä yhdenvertaisuutta koskevien yhteiskunnallisten haasteiden ja ongelmien käsittelemisessä.

Kirkko voi auttaa ratkaisemaan aikamme ihmisarvokysymyksiä esimerkiksi:

- tarjoamalla työkaluja ihmisarvoa heikentävien ilmiöiden ja käytänteiden tunnistamiseen,
- kannustamalla vuoropuheluun eri poliittisten ja uskonnollisten ryhmien välillä sekä
- ehdottamalla toimintatapoja, joilla voidaan turvata kaikkien yhdenvertainen kohtelu ja kokemus omasta ihmisarvosta.

Käsillä oleva työkirja tarjoaa välineitä kirkolle aktiiviseen vaikuttamistyöhön ihmisarvon edistämiseksi.

1. Toiminnallisen suunnitelman sitoumukset ja rajaukset

Suomen evankelis-luterilaisen kirkon toiminnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sitoutuu seuraaviin teologisiin, oikeudellisiin ja toiminnallisiin lähtökohtiin.

Teologiset sitoumukset

Kristillinen ihmiskäsitys vaatii sitoutumaan kaikille ihmisille kuuluvaan yhtäläiseen ja luovuttamattomaan arvoon. Jakamaton ihmisarvo on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon arvo.

Oikeudelliset sitoumukset

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, jonka on noudatettava kansallista lainsäädäntöä ja oikeusvaltioperiaatetta, EU:n oikeusjärjestelmää ja kansainvälisiä sopimuksia.

Toiminnalliset sitoumukset

Kirkon ihmisiä kohtaavan työn tavoite on lähimmäisen ihmisarvon tunnustaminen. Ihmisarvo ei toteudu julistuksin vaan käytännön toiminnassa. Toiminnallinen suunnitelma kutsuu periaatteista toimintaan ja jatkuvaan kilvoitteluun lähimmäisen rakastamiseksi.

"Kristillinen ihmiskäsitys korostaa jokaisen ihmisen luovuttamatonta arvoa, joka on riippumaton henkilökohtaisista ominaisuuksista. Ihminen on arvokas, koska Jumala on hänet luonut ja tahtonut hänen olevan olemassa. Ihminen on Jumalan rakkauden kohde, mutta samalla hänen palvelijansa, joka on saanut tehtäväkseen varjella elämää ja kantaa vastuuta toisista ihmisistä. Kristillisen uskon mukaan Jeesus Nasaretilaisessa, halveksittujen puolustajassa, Jumala tuli haavoittuvaksi ihmiseksi. Jumala siis tietää oman kokemuksensa perusteella, mitä käytännössä merkitsee, että ihmisen arvo ja hänen oikeutensa elämään kyseenalaistetaan."

- Näkökulmia ihmisoikeuksiin (2018) Arkkipiispan esipuhe

Suunnitelman rajaukset

Käsillä oleva toiminnallinen suunnitelma ei korvaa työnantajan lainsäädäntöön perustuvaa velvoitetta edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työnantajilla eli seurakunnilla, seurakuntayhtymillä, tuomiokapituleilla ja kirkkohallituksella on henkilöstöään varten laadittu tasa-arvosuunnitelma ja yhdenvertaisuussuunnitelma. Velvoite laatia suunnitelmat perustuu lakiin naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986) sekä yhdenvertaisuuslakiin (1325/2014). Näiden lakien mukaan työnantajalla, jonka palveluksessa on säännöllisesti vähintään 30 henkilöä, on oltava suunnitelmat tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon edistämiseksi.

Lakisääteiset velvoitteet henkilöstön tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden varmistamiseksi ovat toimintaa ohjaava minimi. Suomen evankelis-luterilaisen kirkon on julkisoikeudellisena yhteisönä noudatettava kansallista lainsäädäntöä ja kansainvälisiä ihmisoikeuksia sekä muita velvoitteita.

Hyödyllistä tietoa työnantajaa velvoittavasta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvosuunnitelmista on tarjolla yhdenvertaisuusvaltuutetun sivustolla sekä kirkon työnantajien yleiskirjeissä.

Uskonnonharjoittamista ei tarkastella erillisenä toimintana

Uskonnonharjoittamisesta on yleisvaliokunnan mietinnössä (Yleisvaliokunnan mietintö 1/2022 edustaja-aloitteesta 6/2021 (DKIR/363/00.08.00/2021) todettu, että ”toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan ei ole tarvetta sisällyttää selvitystä uskonnonharjoituksesta eikä yhdenvertaisuuslaissa mainittuun uskonnonharjoitukseen tule esittää poikkeamaa”.

2. Evankeliumiin pohjautuva ihmisarvotyö

Seurakuntien toiminnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa ohjaavat kristillinen ihmiskäsitys, yhteiskuntaelämän perusarvot ja ihmisten välillä toteutuva lähimmäisen tunnustaminen.

Kristillinen ihmiskäsitys vaatii sitoutumaan jokaiselle ihmiselle yhtäläisesti kuuluvaan, luovuttamattomaan arvoon. Kristinuskon mukaan jokainen ihminen on Jumalan luomistyönä arvokas riippumatta ominaisuuksistaan tai saavutuksistaan.

Kristillisestä uskosta nousee elämäntapa, jossa keskeistä on lähimmäisen kunnioittaminen, arvostaminen ja rakastaminen. Lähimmäisen tunnustaminen kohtaamista ohjaavana ihanteena tekee näkyväksi ihmisyyden toteutumisen ehtoja.

Ihmisarvon tunnustaminen ihmisten välisissä suhteissa ohjaa yksilöitä ja ryhmiä hyväksymään jokaisen lähimmäisen yhdenvertaisena toimijana ja tukee yhteistoimintaa muiden kanssa. Ihmisarvo ei toteudu julistuksin vaan käytännön toiminnassa.

Yhteiskuntaelämän perusarvot ovat suomalaisen yhteiskunnan ja sen jäsenten elämää ja toimintaa sääteleviä ja ohjaavia keskeisiä periaatteita. Tärkeimmät niistä ovat perustuslain 2. lukuun kirjatut perusoikeussäännökset, Suomea sitovat kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja oikeusvaltioperiaatetta suojaavat normit. Näitä oikeudellisia lähtökohtia julkista valtaa käyttävän Suomen evankelis-luterilaisen kirkon on noudatettava.

Jokaisella on oikeus tulla ihmisyytensä perusteella kunnioitetuksi, toimijuutensa perusteella arvostetuksi ja persoonansa pohjalta rakastetuksi.

Ihmisarvo tarkoittaa kaikilla ihmisillä olevaa yhtäläistä ja luovuttamatonta arvoa. Kristinuskon mukaan jokainen ihminen on Jumalan luomistyönä arvokas riippumatta hänen ominaisuuksistaan tai saavutuksistaan. Ihmisarvon periaate on vaikuttanut monien maiden, muun muassa Suomen, perustuslain muotoiluun. Se on myös keskeisessä osassa esimerkiksi Immanuel Kantin filosofiassa. Ihmisarvon periaate on myös esimerkiksi diakonian ja muun syrjäytettyjen aseman hyväksi tehdyn työn taustalla. [Lähde: evl.fi sanasto](#)

2.1 Teologiset lähtökohdat

Kristillinen ihmiskäsitys

Kristillinen opetus ihmisarvon loukkaamattomuudesta ja kaikkien yhtäläisistä ihmisoikeuksista perustuu Raamattuun (Vanhan testamentin luomiskertomukset, Joh 1:14, Gal 3:26-28) ja Kristus-keskeisen sanoman julistamiseen. Ihmiskäsityksen perusta on tunnistettavissa sekä Jumalan luomistyössä että Kristuksen ihmiseksi tulemisessa (Piispainkirje Raamatusta 2021). Vanha testamentti puhuu sorrettujen oikeuksista ja Jumalasta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden Jumalana, joka edellyttää kansaltaan vastuullisuutta ja syrjittyjen puolustamista.

Uudessa testamentissa korostetaan ihmisten samanarvoisuutta Kristuksessa, jossa ei tehdä erottelua miehen ja naisen tai juutalaisen ja kreikkalaisen välillä (Gal 3:28). Jeesus samaistuu köyhiin ja sorrettuihin, sairaisiin ja syrjittyihin (Matt. 25:31–46).

Luterilainen perinne korostaa Jumalan pelastavaa armoa, joka muistuttaa siitä, etteivät Jumalan kuvaksi luotujen ja Kristuksen vapauttamien ihmisten ihmisyy­ys, ihmisarvo ja ihmisoikeudet ole kauppata­vara.

Jakamaton ihmisarvo on Suomen evankelis-luterilaisen kirkon keskeinen arvo.

Luotuna

Kristillisen ihmiskäsityksen mukaan jokainen ihminen on luotu Jumalan kuvaksi ja siksi arvokas. Lähimmäistä vastaan rikkominen on Jumalaa vastaan toimimista.

Langenneena

Kristillinen opetus syntiinlankeemuksesta muistuttaa, että elämme epätäydellisessä maailmassa, epätäydellisinä ihmisinä ja epätäydellisenä kirkkona. Langenneessa todellisuudessa kaikkien yhtäläinen ihmisarvo ei toteudu.

Raamattu puhuu sorrettujen oikeuksista ja Jumalasta yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden Jumalana, joka edellyttää kansaltaan vastuullisuutta ja syrjittyjen puolustamista. YHTEISKUNNALLINEN Vanhurskaus on Jumalan tahtoman oikeudenmukaisuuden toteutumista, jota kohti epätäydellisessä todellisuudessa kilvoitellaan kristittyinä ja kirkkona.

Lunastettuna

Evankeliumi on muutosta tuova voima. Kristillisen toivon mukaan Jeesuksen julistama Jumalan valtakunta murtautuu esiin jo tässä ajassa. Jumala tuli ihmiseksi, jotta Jumalan luomistahto voisi toteutua ihmisyydessä. ~~Ihmisarvon loukkaamattomuus perustuu Kristuksen ihmiseksi tulemiseen.~~

Kristittyinä eläminen ei ole vain pelastuksen odottamista tuonpuoleisessa vaan elämistä tässä ajassa ja tämän ajan ongelmien keskellä, menemistä sinne, missä ihmisarvo on uhattuna.

Kirkko on uskon ja rakkauden yhteisö. Kristittyjä kutsutaan toimimaan Jumalan rakkauden esimerkin mukaisesti. Kirkko todistaa sanoillaan ja elämällään kolmiyhteisen Jumalan pelastustyöstä ihmiskuntaa ja koko luomakuntaa kohtaan.

- Yhteinen todistus

Kolme periaatetta

Evankeliumien mukainen ihmisarvotyö perustuu 1) Rakkauden kaksoiskäskylle, 2) Kulmaiselle säännölle sekä 3) Syrjäytettyjen ja köyhien ensisijaisuuden periaatteelle (Esim. Luukas 4:16–20, Deut 24:17–20, Jumala on vapautettujen orjien Jumala – exodus).

Kristillinen ihmiskäsitys näkyy rakkauden toteuttamisena ja vastavuoroisuutena. Kristityt on kutsuttu kohtaamaan lähimmäisen rakastamisasenteella, joka tunnustaa toisen ihmisen persoonan kokonaisvaltaisesti ilman ehtoja.

Kulmaisen säännön etiikka asettaa jokaisen tarkastelemaan itseään kahdesta näkökulmasta. Ensiksi hänen on toimijana toteutettava lähimmäisen hyvää. Ihmisten välinen vastavuoroisuus velvoittaa kristittyä kohtelemaan lähimmäistään toimijana ja itseään toiminnan kohteena. Toiseksi rakkauden vaatimus ja ihmisten välinen vastavuoroisuus estävät kristittyä asettumasta toisen yläpuolelle.

Kristitty kutsutaan kohtaamaan lähimmäinen kunnioittaen, arvostaen ja rakastaen, jotka ovat kristillisen elämäntavan tuntomerkkejä. Kolme lähimmäisen kohtaamisasennetta kuvaavat, miten kristityn ja kristillisten yhteisöjen ja kirkkojen tulee toimia suhteessa jokaiseen. Evankeliumikertomukset Jeesuksen opetuksista ja

toiminnasta ovat innoittaneet ja ohjanneet kristittyjä ja kristillisiä yhteisöjä tällaiseen toimintaan.

Kultainen sääntö

Kultaisella säännöllä tarkoitetaan Jeesuksen opetusta Vuorisaarnassa: "Kaikki, minkä tahdotte ihmisten tekevän teille, tehkää te heille." (Matt. 7:12)

Kultainen sääntö on keskeinen kristillisessä lähimmäisenrakkauteen kannustavassa etiikassa. Kultaisesta säännöstä voidaan johtaa seuraavat vastavuoroisuuden toteutumista ohjaavat periaatteet:

- Kukaan ei voi vaatia toiselta sellaista, mihin ei itse ole valmis.
- Kukaan ei voi kieltää toisilta sellaista, mihin hän katsoo itse olevansa oikeutettu.
- Kukaan ei voi sitoa oikeuksiensa toteutumista tai identiteettinsä tunnustamista vaatimukseen saada kieltää toisilta jotain heidän ominaisuuksiensa tai identiteettiensä perusteella.

Rakkauden kaksoiskäsky

Rakkauden kaksoiskäsky esitetään Raamatussa Jumalan lain tiivistelmäksi: "Rakasta Jumalaa yli kaiken ja lähimmäistäsi niin kuin itseäsi". Kymmenen käskyn kolme ensimmäistä käskyä ohjaavat rakastamaan Jumalaa yli kaiken muun, loput seitsemän käskyä ohjaavat rakastamaan lähimmäistä niin kuin omaa itseä, omaa persoonaa ja omia oikeuksia rakastetaan ja kunnioitetaan.

Viimeiset ensimmäiseksi

Syrjäytettyjen ja köyhien ensisijaisuuden periaate on muotoiltu ekumeenisessa missiologiassa, mutta sama kehotus tunnetaan myös luterilaisessa perinteessä.

Lähimmäisenrakkauden vaatimus ei kohdistu vain lähisuhteisiin tai ihmisiin, joita on helppo arvostaa vaan myös ja etenkin niihin, jotka ovat kaikkein haavoittuvimmassa asemassa, hyljeksittyjä, syrjässä ja osattomia.

Evankeliumeissa Jeesus osoittaa myötätuntoa juutalaisessa yhteiskunnassa marginaaliin joutuneille: saastaisiksi leimatuille "spitaalisiin" (Mark. 1:40; Luuk.17:12), mielisairaille (esim. Mark. 5:1–17) ja kerjäläisille (esim. Mark. 10:46). Jeesus kutsuu "köyhiä, raajarikkoja, rampoja ja sokeita" yhteiselle aterialle (vrt. Luuk. 14:13).

Evankeliumiin perustuva tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö kohdentuu ensisijaisesti sinne, missä ihmisarvo on eniten uhattuna.

”Näin viimeiset tulevat ensimmäisiksi.” (Matteus 20:16)

”Kristittyinä rakastamme kaikkia, mutta rakkautemme tulee ensiksi ja erityisesti suuntautua yhteiskunnan vähäisiin, köyhiin, syrjäytyneisiin ja yksinäisiin:

Niin, että me kristittyinä katselisimme maailmaa sellaisella katseella, että näkisimme pyhyyttä Jumalan luomassa maailmassa ja Kristuksen lähimmäisessämme; erityisesti kärsivän ihmisen katseessa ja elämäntilanteessa.

Kirkolle on tärkeää, jopa elintärkeää yhteys köyhiin. Sillä kun me kristittyinä ja kirkkona kohtaamme ulkoisesti tai sisäisesti köyhän, silloin kohtaamme evankeliumin.

Köyhät auttavat kristittyjä ja kirkkoa kuulemaan evankeliumin todellisen syvyyden.

He voivat paljastaa meille Kristuksen kasvot. Elämämme uudistuu, kun katsomme heitä silmiin.

Ei ole auttajia ja autettavia, vaan sisaria ja veljiä. Köyhät, yksinäiset ja syrjäytyneet ovat sisaria ja veljiä, ystäviä.”

- Oulun hiippakunnan strategia vuoteen 2026

2.2. Oikeudelliset velvoitteet

Suomen evankelis-luterilainen kirkko on julkisoikeudellinen yhteisö, jota sitovat paitsi kansallinen lainsäädäntö, myös kansainväliset ihmissopimukset.

Perusoikeussäännökset on kirjattu perustuslain 2. lukuun. Ne turvaavat kansalaisoikeudet ja -vapaudet ja taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset oikeudet sekä uskonnonvapauden, joiden varassa ihmiset voivat toteuttaa tavoitteitaan, harjoittaa uskontoaan ja osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Kansainväliset ihmisoikeussopimukset (YK:n ihmisoikeussopimukset ja Euroopan ihmisoikeussopimus) ovat Suomen valtiona allekirjoittamia sitoumuksia, jotka ohjaavat Suomen lainsäädäntöperiaatteita.

Oikeusvaltioperiaate tarkoittaa, että kaiken julkisen vallankäytön on perustuttava lakiin ja että julkista valtaa käyttävien on noudatettava toiminnassaan lakia. Oikeusvaltioperiaatteeseen kuuluu niin ikään velvollisuus kunnioittaa demokratiaa ja perusoikeuksia.

Yhdenvertaisuuden toteuttaminen ja syrjinnän torjuminen perustuvat erillislakien lisäksi perusoikeussäännöksiin, kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin ja oikeusvaltioperiaatteeseen, jotka velvoittavat kirkkoa julkisen vallan käyttäjänä.

Kirkkoa koskevat syrjinnän kiellot lainsäädännöstä

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 7 § (30.12.2014/1329) Syrjinnän kieltö

Välittömällä sukupuoleen perustuvalla syrjinnällä tarkoitetaan tässä laissa:

- i. naisten ja miesten asettamista eri asemaan sukupuolen perusteella;
- ii. eri asemaan asettamista raskaudesta tai synnytyksestä johtuvasta syystä;
- iii. eri asemaan asettamista sukupuoli-identiteetin tai sukupuolen ilmaisun perusteella

Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 609/1986 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®

Yhdenvertaisuuslaki 3 luku: 8§ Syrjinnän kieltö

Ketään ei saa syrjiä iän, alkuperän, kansalaisuuden, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, poliittisen toiminnan, ammattiyhdistystoiminnan, perhesuhteiden, terveydentilan, vammaisuuden, seksuaalisen suuntautumisen - tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen.

Yhdenvertaisuuslaki 1325/2014 - Säädökset alkuperäisinä - FINLEX ®

Uskonnonvapauslain (6.6.2003/453) mukaan uskonnollisen yhdyskunnan tulee toteuttaa tarkoitustaan perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittaen.

Kirkon viranhaltijalakiin sisältyy syrjintäkielto, ks. lain 18 § *Tasapuolinen kohtelu ja syrjintäkielto*. Tasapuolisen kohtelun vaatimus on luonteeltaan yleinen, voimassa olevissa palvelussuhdelajeissa säädetty periaate. Yhdenvertaisuuslaissa ja tasa-arvolaisissa säädetty syrjintäkiellot puolestaan koskevat vain tiettyjä laissa yksilöityjä ja muita henkilöön liittyviä syitä. Tasapuolisen kohtelun vaatimus on siten laajempi ja yleisempi.

Ihmisoikeudet

Ihmisoikeudet suojaavat jokaisen ihmisarvoa. Kansalaisoikeudet turvaavat mahdollisuuden toimia yksin ja yhdessä muiden kanssa yhteiskunnassa.

Taloudelliset, terveydelliset ja sivistykselliset oikeudet luovat aineelliset, terveydelliset ja koulutukselliset edellytykset elää ihmisarvoista elämää ja saavuttaa valmiudet osallistua yhteiskunnan toimintaan.

Ryhmäoikeudet turvaavat kansallisten vähemmistöjen oikeutta ylläpitää ja toteuttaa kulttuuriaan ja identiteettiään.

Demokratia takaa kaikille kansalaisille osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuudet yhteiskunnassa.

Oikeusvaltioperiaatteen mukaan kaiken yhteiskunnallisen toiminnan ja päätöksenteon on perustuttava lakiin ja yhteiskunnan toiminnassa on tarkoin noudatettava voimassa olevaa lainsäädäntöä.

Viranomaisten toiminnan on oltava vastuullista, avointa ja tehokasta.

Viranomaistoimintaa valvotaan ja kehitetään jatkuvasti. Näin ehkäistään resurssien tuhlaamista ja väärinkäytöksiä.

Hyvinvointiyhteiskunnan ihanne tarkoittaa, että kaikille maassa oleville taataan perusoikeudet, toimeentulon aineelliset edellytykset, sosiaali- ja terveydenhuolto ja mahdollisuus saada opetusta.

Kansalaisosallisuus ja kansalaismoraali

Oikeusvaltion, hyvinvointiyhteiskunnan, demokratian ja ihmisoikeuksien ihanteisiin kuuluu, että kansalaiset osallistuvat yhteisten asioiden hoitamiseen ja antavat siihen luovan ja kriittisen panoksensa.

Eri osapuolten on noudatettava lakia mutta sitouduttava myös toimimaan moraalien vaatimusten mukaisesti. Perusoikeuksien toteutuminen käytännössä riippuu kansalaismoraalista. Ihmisoikeudet toteutuvat vain, kun kansalaiset sitoutuvat omalla toiminnallaan kunnioittamaan toistensa oikeuksia.

2.3 Toiminnalliset tavoitteet

Kirkolla on oppinsa, arvojensa ja ihmiskäsityksensä vuoksi erityinen peruste puolustaa ihmisarvoa ja yhdenvertaisuutta. Evankeliumi rohkaisee palvelemaan ja välittämään lähimmäisistä. Ihmisarvotyössään kirkko liittyy Jumalan luomistyöhön maailmassa. Kirkon kokonaisvaltainen missio tunnistaa ihmisen erilaiset fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja hengelliset tarpeet sekä ihmisen yhteyden muuhun luomakuntaan.

Tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskevat kysymykset ja haasteet luovat jokaiselle kristitylle tarpeen pohtia ja jäsentää omaa toimintaa ohjaavia teologisia periaatteita, kertomuksia ja arvoja. Uskoa ja arvoja koskevasta pohdinnasta muodostuu opetuslapsena elämisen eli Kristuksen seuraamisen ”kielioppi”, joka ohjaa kristittyjen toimintaa yksilöinä ja yhteisöinä arjessa.

Ihmisten tarpeiden ja kokemusten ymmärtäminen ja huomioon ottaminen erilaisissa vuorovaikutustilanteissa edellyttävät kirkolta teologista työskentelyä.

Seuraavassa on eritelty työskentelyn vaiheita

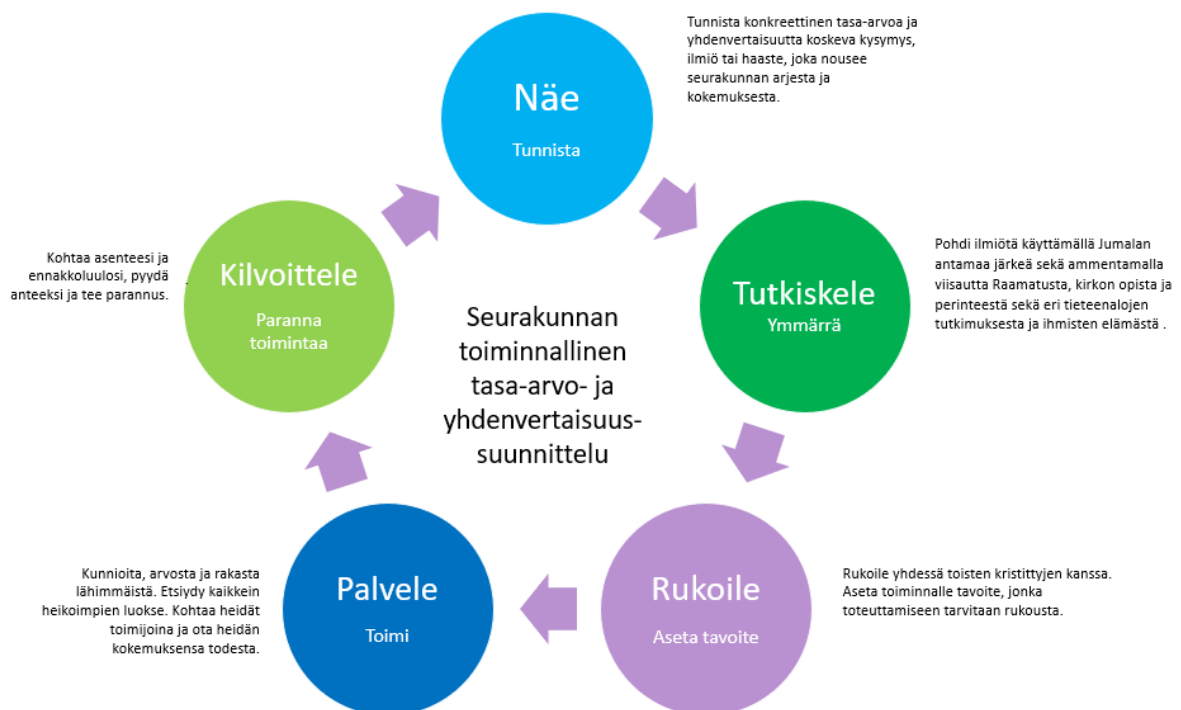
Käytännön tasolla (Näe): Tunnistetaan konkreettinen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta koskeva kysymys, ilmiö tai haaste, joka nousee seurakunnan arjesta ja ihmisten kokemuksista.

Arvioinnin tasolla (Tutkiskele, Rukoile): Pohditaan tunnistettuja ilmiöitä käyttämällä Jumalan meille antamaa järkeä ja kysymyksen kannalta tarpeellista tietoa sekä ammentamalla viisautta Raamatusta, kirkon opista ja perinteestä sekä eri

tieteenalojen tutkimuksesta ja ihmisten elämästä. Tähän pohdintaan tarvitaan toisia kristittyjä, yhteistä rukousta ja keskustelua.

Toiminnan tasolla (Palvele, Kilvoittele): Tehdään ihmisarvoa edistäviä tekoja, arvioidaan niitä ja parannetaan jatkuvasti toimintaa.

Ihmisarvon edistäminen on jatkuvaa työtä, joka ei tule valmiiksi vaan inhimillinen arki ja muuttuva maailma tuovat eteen aina uusia kysymyksiä tunnistettavaksi ja tutkiskeltavaksi. Kilvoittelussa kysytään yhä uudelleen, missä tarvitaan yhteistä rukousta, lähimmäisen hyvän edistämistä ja toiminnan parantamista.

Kuvio 1: Kirkon ja seurakuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön prosessi

Kristillinen elämäntapa

Kristitty on kutsuttu kunnioittamaan, arvostamaan ja rakastamaan lähimmäistä: tämä on kristillisen elämäntavan ydin. Tällaisen toiminnan perustana olevaa asennetta voidaan kutsua hyväksyväksi tunnustamiseksi.

Jokaisella on oikeus tulla ihmisyytensä perusteella kunnioitetuksi, toimijuutensa perusteella arvostetuksi ja persoonansa pohjalta rakastetuksi.

Näiden asenteiden ilmenemistä käytännössä voidaan selventää määrittelemällä, kuinka ne näkyvät seurakunnan arjessa yksilöiden välillä, seurakunnan eri toiminnoissa sekä koko kirkon tasolla.

Kristillinen elämäntapa – jokaisen kunnioittaminen, arvostaminen ja rakastaminen – on vaativa ihanne, jonka toteuttaminen jää puutteelliseksi.

Kunnioitus, arvostus ja rakkaus

Kunnioituksen, arvostuksen ja rakkauden kohteena oleminen ja niitä vaille jääminen muokkaavat merkittävällä tavalla ihmisen identiteettiä.

Kunnioittava asenne tarkoittaa jaetun ja yhteisen ihmisyyden tunnustamista lakiin ja kansainvälisiin sopimuksiin kirjattujen oikeuksien pohjalta.

Arvostava asenne tarkoittaa lähimmäisen ominaisuuksien ja osaamisen arvostavaa tunnustamista.

Rakastava asenne tarkoittaa lähimmäisen persoonan edellytyksetöntä tunnustamista. Kohteena ovat ennen muuta läheiset ihmiset. Kristityt ovat kutsuttuja kohtaamaan jokaisen lähimmäisenrakastamisen asenteella.

Ihmisarvon kunnioittaminen ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen voidaan jakaa seuraaviin vaiheisiin:

1. Tunnista lähimmäisen kohtaamisen kannalta oikea ja merkityksellinen tieto.
2. Tunnista lähimmäinen persoonana - yksilön erityislaatuisuus.
3. Arvosta lähimmäistä: toteuta sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja edistä yhteistä hyvää.
4. Tunnista lähimmäisen osallisuus ja tunnista hänen toimijuutensa: luo ja edistä hänen mahdollisuuttaan toimia, saada arvostusta ja kokea aitoa osallisuutta.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö kirkon ja seurakunnan arjessa

Seuraavaksi kuvataan tarkemmin eri tunnustamisasenteita ja kuinka ne ilmenevät ihmisten välillä, seurakunnan toiminnassa ja kirkon tasolla.

Kuvaukset auttavat tunnistamaan ja täsmentämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistävän ja sitä heikentävän toiminnan piirteitä sekä asettamaan toiminnalle tavoitteita.

A) Lähimmäisten välillä

Toiminnassa pyritään toteuttamaan erimielisyyksistä riippumatta kunnioittavaa, arvostavaa ja rakastavaa toimintaa yksilöiden välillä niin, että

Kunnioittamisasenne:	Ihmiset kohtelevat toisiaan korrektisti ja kunnioittavasti.	Jokainen kokee saavansa kunnioittavaa ja reilua kohtelua.
Arvostamisasenne:	Tunnistetaan ja tunnustetaan kunkin rooli, panos ja ansiot.	Jokainen kokee olevansa hyödyllinen ja tarpeellinen.
Rakastamisasenne:	Osoitetaan ja ilmennetään huolenpitoa, välittämistä ja rakkautta lähimmäisistä.	Jokainen arvostaa ja kunnioittaa itseään.

B) Seurakunnan toiminnan tasolla

Toiminnassa pyritään toteuttamaan kunnioittavaa, arvostavaa ja rakastavaa toimintaa niin, että

Kunnioittamisasenne:	Seurakunta kohtelee jokaista oikeudenmukaisesti ja kohtuullisesti.	Seurakuntalainen kokee olevansa tervetullut omana itsenään.
Arvostamisasenne:	Seurakunnassa osoitetaan tunnustusta ja arvontoa kullekin seurakunnan jäsenelle.	Seurakuntalainen kokee saavansa tunnustusta panoksestaan ja ansioistaan.
Rakastamisasenne:	Seurakunnassa luodaan ja tuetaan ihmissuhteita suojaavia ja hoitavia käytäntöjä.	Seurakuntalainen kokee tulevansa rakastetuksi sellaisena kuin on.

C) Kokonaiskirkon tasolla

Toiminnassa pyritään toteuttamaan kunnioittavaa, arvostavaa ja rakastavaa toimintaa niin, että

Kunnioittamisasenne:	Kirkon organisaatiot, viranhaltijat, työntekijät ja luottamushenkilöt sitoutuvat toteuttamaan perusoikeus- ja ihmisoikeussäännöksiä.	Kirkon jäsen kokee kirkon toimivan yhdenvertaisista lähtökohdista kaikille yhtäläisten oikeuksien perusteella.
-----------------------------	--	--

Arvostamisasenne:	Kirkossa ylläpidetään perusoikeuksia tukevia rakenteita ja tuetaan hyvän yhteistoiminnan edellytyksiä.	Kirkon jäsen kokee kirkon antavan jäsenilleen tunnustusta panoksestaan kirkon toimintaan.
Rakastamisasenne:	Kirkossa luodaan ja tuetaan edellytyksiä kestäville ihmissuhteille.	Kirkon jäsen kokee kirkon suojelevan heikoimmassa asemassa olevia.

Kaikkia kristittyjä kutsutaan omien lahjojensa ja mahdollisuuksiensa mukaan osallistumaan kokonaisvaltaisesti Jumalan tehtävän toteuttamiseen. Seurakunta elää missionaarisuuttaan todeksi, kun se antaa kaikille jäsenilleen tilaa ja mahdollisuuksia oman panoksensa antamiseen. Tämä tarkoittaa työntekijöiden ja seurakuntalaisten yhteistä suunnittelua, toiminnan toteuttamista, kouluttautumista ja sitoutumista.

- Yhteinen todistus 2023

3. Ihmisarvotyön edistämisen välineet

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen kirkossa lisää oikeudenmukaisuutta. Oikeudenmukaisessa kirkossa ihmisten asema ei määräydy esimerkiksi sukupuolen, iän, vamman, ihonvärin tai seksuaalisen suuntautumisen perusteella, vaan ihmisillä on yhtäläiset mahdollisuudet vaikuttaa elämäänsä – myös kirkon ja seurakuntansa elämään.

Tässä luvussa kuvataan seurakuntien ihmisarvotyön edistämisen välineitä: seurakuntien tasa-arvon ja yhdenvertaisuustilanteen itsearviointityökalua sekä yhdenvertaisuussuunnittelua. Kuvauksessa on hyödynnetty eri organisaatioiden ja kuntien käytössä olevia työkaluja ja suunnitelmia sekä sovellettu niitä palvelemaan seurakuntien ihmisarvotyötä.

Toteuta arviointi

Arviointityökalun avulla seurakunta pääsee alkuun yhdenvertaisuustyössä. Sen avulla seurakunta saa kokonaiskuvan siitä, mitä kaikkea tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseen parhaimmillaan sisältyy.

Arviointityökalun avulla seurakunta voi arvioida, millä tasolla sen ihmisarvotyö on sekä tunnistaa omalle seurakunnalle olennaiset ihmisarvotyön osa-alueet ja kehittämiskohteet seurakuntalaisten, alueen asukkaiden ja muiden sidosryhmien näkökulmasta katsottuna.

Arviointityökalun avulla voi myös suunnitella ja johtaa seurakunnan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä myös pitkällä aikavälillä.

Tee yhdenvertaisuussuunnitelma

Yhdenvertaisuussuunnitelma on keskeinen työkalu, jolla seurakunta voi edistää toimintansa oikeudenmukaisuutta – tasa-arvoisuutta ja yhdenvertaisuutta.

Toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma lisää seurakunnan tarvetta hankkia tietoa alueensa väestöstä ja sen moninaisuudesta. Parasta on, jos seurakunnan toiminta ideoidaan ja suunnitellaan yhdessä alueen asukkaiden kanssa ottaen huomioon ihmisten moninaiset tarpeet ja elämäntilanteet.

Eri viranomaiset ja muut toimijat ovat laatineen oppaita yhdenvertaisuussuunnittelun helpottamiseksi. Ne auttavat suunnittelemaan ja toteuttamaan hyvän prosessin, joka puolestaan opettaa siihen antautuvaa. Suunnitteluprosessin lopputuloksena saatte

suuntaviivat parempaan, monimuotoisempaan ja hyvinvoivaan seurakuntaan. [Oppaita yhdenvertaisuussuunnitteluun - Yhdenvertaisuus](#)

Yhdenvertaisuussuunnitelma kuvaa, kuinka seurakunta edistää omassa toiminnassaan jokaisen yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjintää. Seurakuntia kutsutaan laatimaan oma yhdenvertaisuussuunnitelmansa, johon kirjataan keskeisimmät tavoitteet tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi omalla toiminta-alueellaan.

Seurakunnan toiminnassa huomioitavia kysymyksiä:

- Mitä jakamaton ihmisarvo tarkoittaa seurakunnan toiminnassa?
- Keitä ihmisiä seurakunta tavoittaa; keistä se on kiinnostunut ja keiden kanssa se haluaa ystävystyä?
- Mistä seurakuntaan tuleva ihminen huomaa, että seurakunnassa kunnioitetaan ja arvostetaan jokaista ihmistä?
- Mistä syrjimättömän seurakunnan voi tunnistaa?
- Miten seurakunta puolustaa syrjittyjen ja köyhien ihmisten oikeuksia paikkakunnallaan?
- Miten seurakunta toimii arjen käytännöissään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi?

Seurakuntien ihmisarvotyön osa-alueita

Kenelle toimintaa järjestetään ja kenestä seurakunta on kiinnostunut?

- Seurakuntalaiset
- Luottamushenkilöt
- Alueen asukkaat
- Alueen muut toimijat (järjestöt, yritykset yms.)
- Vähemmistöryhmät
- Kansalaiset 'suuri yleisö'

Tarkasteltava toiminnot ja tilat mm.

- Jumalanpalvelukset
- Toimitukset
- Kasvatus ja perheiden tuki
- Opetus ja julistus
- Seniorityö
- Diakonia
- Musiikkitoiminta
- Muut toiminnot: tapahtumat, tilaisuudet, retket, leirit

Taloudellinen avustustoiminta

- Avustettavat järjestöt ja toimijatahot
- Koleh­tien saajatahot
- Seurakuntien taloudellinen avustaminen

Miten tunnistetaan ja puretaan eriarvoistavia ja syrjiviä rakenteita?

- Päätöksentekojärjestelmässä
- Johtamisjärjestelmässä
- Lainsäädännössä
- Toiminnassa
- Tiloissa
- Viestinnässä

Missä ja miten muutokset näkyvät?

- Käytännöt ja kohtelu
- Viestintä, kieli ja käsitteet
- Saavutettavuus

Mikä on kirkon kohtaamien ihmisten subjektiivinen kokemus?**Mitä muita näkökulmia pitäisi nostaa esille käytännön tasolta?**

3.1 Seurakuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen arviointitaulukot

Taulukoissa muotoillaan tavoitteita ja arviointiperusteita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta seurakuntien toiminnan eri osa-alueille. Kutakin osa-aluetta voidaan arvioida kolmella eri tasolla.

Toiminnan eri osa-alueita tarkastelemalla seurakunta voi asettaa tavoitteita tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Taulukot sisältävät esimerkkejä, joita seurakunta voi soveltaa omaan toimintaansa ja sen kehittämiseen paikallisten tarpeiden, resurssien ja olosuhteiden mukaan.

Esimerkkien tarkoitus on kannustaa pohtimaan yhdenvertaisuuden eri ulottuvuuksia ja tasoja osana seurakuntien toimintaa ja kristityn kilvoittelua.

Taulukkojen avulla voidaan tehdä näkyväksi seurakuntien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön nykyiset vahvuudet ja kehitystarpeet. Jotta seurakunnat voivat ryhtyä toimiin tilanteen korjaamiseksi. Yhden teeman kohdalla voi olla aloittelija, toisen kohdalla edelläkävijä.

Aloittelijatasoisessa seurakunnassa on havahduttu tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen toiminnan tärkeyteen ja tunnistetaan haasteita ja muutostarpeita.

Kehittyjätasolla luodaan uusia käytäntöjä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Edelläkävijätasolla ihmisarvoa edistävää, tasa-arvoista ja yhdenvertaista kohtelua tukevia käytäntöjä edistetään jatkuvasti ja niiden vaikutuksia seurataan.

Arviointitaulukot eivät tarjoa kirkon organisaatioille ja seurakunnalle toimintasuosituksia, vaan ainoastaan nostavat esille tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön eri sisältöjä. Tavoitteena ei ole vertailu muihin vaan oman toiminnan kehittäminen. Työkirjan käyttäjät arvioivat itse, millä tasolla oma kirkon organisaatio tai seurakunta on tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttajana.

Sisältöalue	Aloittelija	Kehittyjä	Suunnannäyttävä
Määrittelytyö	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä on tunnistettu tarve pohtia, kuinka jokaisen ihmisarvon edistäminen seurakunnassa tulisi määritellä.	Ihmisarvon edistäminen on määritetty yleisellä tasolla ja tasa-arvoisen ja yhdenvertaisen kohtelun merkityksestä seurakunnalle viestitään avoimesti.	Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden tavoitteet on yksityiskohtaisesti määritetty. Määritelmässä on huomioitu seurakunnan tasa-arvotyön haasteet. Ihmisarvoisen kohtelun ja edistämisen sisällöt ovat osa seurakunnan strategiaa.
Työn fokus	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä suunnitellaan seurakunnan sisäisten tarpeiden / tilanteiden lähtökohdista.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä suunnitellaan huomioiden seurakunnan sisäiset tarpeet/ tilanteet. Työssä huomioidaan satunnaisesti toimintaympäristön / yhteiskunnan syrjivät rakenteet.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyötä suunnitellaan huomioiden niin seurakunnan sisäiset tilanteet kuin toimintaympäristön ja yhteiskunnan syrjivät rakenteet, esim. käytössä on yhdenvertaisuussuunnittelu. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö huomioi erityisesti sellaiset ryhmät, jotka ovat yhteiskunnassa / seurakunnan eri osa-alueilla aliedustettuina tai heikommassa asemassa. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö rakentuu jatkuvalla syrjintätietoisuudelle ja huomioi monimuotoisuuden.
Tavoitteet	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle on tunnistettu tarve asettaa selkeitä tavoitteita. Seurakunnassa käydään keskustelua tavoitteiden asettamisesta.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle on asetettu ylätasen tavoitteita. Keskustelua käydään työn eri osa-alueiden tavoitteiden asettamisesta.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyölle on asetettu tavoitteita eri tasoille, toiminnoille ja ajanjaksoille. Seurakunta on asettanut koko organisaatiota koskevat tavoitteet, ja niitä tukemaan eri toimintamuotojen tavoitteet, sekä yksilötavoitteita

			esihenkilöasemassa oleville. Käytössä on sekä tulostavoitteita että prosessitavoitteita, joiden toteutusta arvioidaan systemaattisesti. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta seurataan jatkuvasti. Seurakunnan toiminnan vuosiarvioinneissa on katsaus tilanteeseen. Seurakunnan päätöksentekoaikavälillä toimitetaan kertomus siitä, millainen on toiminnallinen tasa-arvotilanne seurakunnassa.
Edistymisen seuranta	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä on tunnistettu tarve luoda selkeät mittarit seuraamaan työn tavoitteiden toteutumista.	Keskustelua mittaamisesta käydään osana tavoitteiden asettamista. Osalle asetettuja tavoitteita on käytössä selkeät mittarit seuraamaan edistymistä.	Kaikkiin asetettuihin tavoitteisiin on käytössä selkeät mittarit. Edistymistä seurataan eri tasoilla (seurakunta, työmuoto, yksittäinen toimija) ja eri toiminnoissa.
Resurssit	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä on tunnistettu tarve resursoida työlle henkilötyöaikaa, nyt teemaa edistetään osana muita työtehtäviä. Keskustelua käydään tarpeesta luoda seurakuntaan työtä tukeva verkosto.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstä vastaa henkilö, jonka työajasta selkeä %-osuus on resursoitu tälle työlle. Suuremmissa seurakunnissa ja seurakuntayhtymissä kehitetään verkostoa tukemaan yhdenvertaisuustyötä.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön on nimetty yksi tai useampia asiantuntijoita. Johtoryhmässä on henkilö, jolle tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusasiat on osoitettu.
Sitoutuminen	Seurakunnassa on tunnistettu tarve viestiä sitoutumisesta edistää jokaisen ihmisarvoa, tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta.	Seurakunta viestii sisäisesti ja ulkoisesti ja kuvaa sitoutumistaan yleisellä tasolla.	Seurakunta viestii sisäisesti ja ulkoisesti tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöstään, sitoutumisestaan, tavoitteistaan ja työn painopisteistä.
Kielenkäyttö ja terminologia	Seurakunta on kiinnittänyt huomiota käyttämäänsä kieleen, että sanoille ja termeille eri ihmiset antavat eri merkityksiä.	Seurakunta on tunnistanut käsitteet, joiden käyttöä se haluaa muuttaa.	Seurakunta on vakiinnuttanut tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta kunnioittavat käsitteet kaikessa toiminnassaan.
Monimuotoisuuden kartoittaminen	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyössä on tunnistettu tarve kartoittaa henkilöstön ja luottamushenkilöiden koostumusta.	Luottamushenkilöiden ja henkilöstön monimuotoisuutta kartoitetaan satunnaisesti anonymisti huomioiden useampia identiteettejä sukupuolen, iän ja koulutuksen lisäksi.	Seurakunnan monimuotoisuutta kartoitetaan säännöllisesti huomioiden useampia identiteettejä, sukupuolen, iän ja koulutuksen lisäksi. Kartoituksessa huomioidaan eri toiminnot ja tehtävät.

	Koostumuksessa huomioidaan sukupuoli, ikä ja koulutus.	Seurakunta viestii monimuotoisuuskartoituksen tuloksista satunnaisesti eri sidosryhmille.	Seurakunta viestii monimuotoisuuskartoituksen tuloksista säännöllisesti eri sidosryhmille.
Yhdenvertaisuuden kokemuksen kartoittaminen	Seurakunnassa on tunnistettu tarve kartoittaa toimintaan osallistuvien kokemuksia yhdenvertaisuuden toteutumisesta, ja on aloitettu keskustelu havaituista puutteista. Yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan parin kysymyksen avulla seurakunnan palautekyselyssä.	Yhdenvertaisuuden kokemusta kartoitetaan satunnaisesti seurakuntalaisille suunnatun yhdenvertaisuuskyselyn avulla. Keskustellaan mahdollisuudesta huomioida eri ryhmät kartoituksen vastauksissa. Seurakunta viestii kartoituksen tuloksista satunnaisesti eri sidosryhmille	Yhdenvertaisuuden kokemuksia kartoitetaan säännöllisesti. Kartoitus koostuu seurakuntalaisille suunnatusta anonyymistä kyselystä ja haastatteluista / havainnoinneista. Kysely mahdollistaa eri ryhmien kokemusten tunnistamisen. Tilannetta seurataan vuoden mittaan säännöllisillä ”pulssikysymyksillä”. Seurakunta viestii säännöllisesti kartoitusten tuloksista eri sidosryhmille ja luottamushenkilöille.
Yhdenvertaisuus-kulttuurin rakentaminen: aktiivisen puuttujan rooli	Seurakunnassa on tunnistettu tarve sekä huomioida epäasiallista käytöstä havaitsevien rooli yhdenvertaista kulttuuria rakennettaessa että luoda edellytyksiä aktiiviseen epäkohtiin puuttumiseen.	Seurakunnassa on keskusteltu ja kehitetään tapoja, jolla epäasiallista käytöstä havaitsevat osaavat ja uskaltavat puuttua asiaan rakentavalla tavalla.	Seurakunnassa tuetaan aktiivisesti epäasialliseen käytökseen puuttumista rakentavalla tavalla ja asiaa pidetään säännöllisesti esillä keskusteluissa. Seurakunnassa seurataan kokemuksia epäasialliseen käytökseen puuttumisen onnistumisista ja haasteista, ja haasteisiin pyritään puuttumaan.
Yhdenvertaisuus-kulttuurin rakentaminen: kielitietoisuus	Seurakunnassa on tunnistettu tarve pohtia kielen roolia yhdenvertaista ja kaikille avoimen yhteisön kulttuuria rakennettaessa.	Seurakunnassa kehitetään ja on kehitetty luottamushenkilöiden ja seurakuntalaisten kielitietoisuutta sekä käytäntöjä vahvistamaan yhdenvertaisuutta kielen kautta. Olemassa olevia käytäntöjä hyödynnetään satunnaisesti.	Seurakunnassa on käytäntöjä, joilla tuetaan yhdenvertaisuuden kokemusta kielen näkökulmasta ja niitä hyödynnetään systemaattisesti. Yhdenvertaisuuden ja inklusiivisuuden toteutumista kielen näkökulmasta seurataan ja haasteisiin puututaan.
Ohjeet ja työkalut syrjäytyneisiin	Seurakunnassa tunnistettu tarve kehittää ohjeita eri syrjäytyne- ja häirintätilanteisiin sekä seurakuntalaisten ja luottamushenkilöiden tietoisuutta ohjeista.	Seurakunnassa kehitetään ja on kehitetty seurakuntalaisten ja luottamushenkilöiden kielitietoisuutta sekä käytäntöjä vahvistamaan inklusiivisuutta kielen kautta. Olemassa olevia käytäntöjä	Seurakunnassa on käytössä toimintaohjeet eri syrjäytyne- ja häirintätilanteisiin, ja niistä viestitään säännöllisesti eri kanavissa ja koulutuksissa. Seurakunnassa on käytössä anonyymi syrjinnän ja häirinnän ilmoituskanava.

		hyödynnetään satunnaisesti. Seurakunnassa kehitetään ja on kehitetty toimintaohjeita eri syrjintä- ja häirintätilanteita varten. Ohjeista viestitään satunnaisesti eri tilanteissa.	
Yhdenvertaisuus- koulutukset	Seurakunnassa on tunnistettu tarve kouluttaa luottamushenkilöitä monimuotoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Keskustelua käydään koulutusten teemoista ja toteuttamisesta.	Luottamus- ja vapaaehtoistehtävissä oleville on tarjottu koulutusta monimuotoisuudesta ja yhdenvertaisuudesta. Osalle järjestetään satunnaisesti koulutuksia eri ihmisarvotyön teemoista. Perehdytyksessä seurakunnan uudet luottamushenkilöt koulutetaan yhdenvertaisuus- ja monimuotoisuustavoitteista ja -arvoista.	Seurakunnassa koulutetaan toimijoita systemaattisesti yhdenvertaisuudesta ja monimuotoisuudesta. Koulutukset kattavat eri teemoja ja tarjolla on myös kohdennettuja koulutuksia eri ryhmille. Seurakunnan yhdenvertaisuustavoitteista ja toimintatavoista koulutetaan perehdytyksessä. Monimuotoisuus- ja yhdenvertaisuuskoulutusten vaikutuksia seurataan.

Taulukot: FIBS Monimuotoisuusjohtaminen

Esimerkkilomake tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seurantaan

Sisältöalueet arvioituaan seurakunta voi laatia yhdenvertaisuussuunnitelman ja asettaa toiminnalleen tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta edistäviä tavoitteita sekä sopia konkreettisista toimenpiteistä ja niiden toteutumisen seurannasta. Tavoitteiden toteuttamisen määräaika sekä vastuut on tärkeää sopia selkeästi.

1. Mitä asioita seurakunnan itsearviointi paljasti?
 - a. milloin ja miten selvitys tehtiin?
 - b. mihin toiminnan osa-alueisiin on puututtava pian?
 - c. mitkä ovat pidemmän aikavälin kehittämistarpeita?
2. Kehitettävä osa-alue
3. Tavoite
4. Kehittämistoimenpiteet
5. Aikataulu ja vastuuhenkilö, milloin arvioidaan
6. Arvioinnin tulokset

Kehitettävä osa-alue	Tavoite	Kehittämistoimenpiteet	Aikataulu ja vastuuhenkilö	Arvioinnin tulokset

4. Toimintamalleja ja esimerkkejä

(linkit täydentyvät verkkojulkaisuun):

Hyviä käytäntöjä lähimmäisen tunnustamisen ja ihmisarvoisen kohtaamisen toteuttamiseksi seurakunnassa

- Luterilaisen maailmanliiton linjaus sukupuolten välisestä tasa-arvosta 2013 LWF Gender Justice Policy | The Lutheran World Federation
- Syrjinnästä vapaa alue <https://yhdenvertaisuus.fi/syrjinnastavapaa.fi>
- Näkymättömät rajat 2022 Näkymättömät rajat -materiaali - EVL Plus
- Syrjimätön seurakunta 2023 - Turun arkkihiippakunnan toimintamalli ja koulutukset
- Saavutettavuusopas ja esteettömyyssuunnitelma 2023 Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus – OneDrive (sharepoint.com)
- Aktiivisesti osallinen toimenpideohjelma
- Turvallinen seurakunta 08/2023 Turvallinen seurakunta - EVL Plus
- Turvallinen tila -periaatteet
- Sukupuolisuus ja seksuaalisuus kirkon kasvatuksessa Sukupuoli ja seksuaalisuus - evl.fi
- Sateenkaarinuorten hyvinvointi seurakunnissa 2021
- Rippikouluopas 2017
- Digitaalisen saavutettavuuden koulutusmateriaalit Sakastissa: <https://sakasti.fi/it-ohjeet/verkkopalvelujen-saavutettavuus/>

5. Lähteet ja kirjallisuus

(linkit täydentyvät verkkojulkaisuun):

- Yleisvaliokunnan mietintö 1/2022 edustaja-aloitteesta 6/2021 (DKIR/363/00.08.00/2021)
- Luterilaisen maailmanliiton julkaisema linjaus sukupuolten välisestä tasa-arvosta 2013
- [Yhteinen todistus 2023 - Ett gemensamt vittnesbörd 2023 \(evl.fi\)](#)
- Luterilaisen maailmanliiton Yleiskokouksen aineisto 2023 [Assembly Study Guide | Thirteenth Assembly of The Lutheran World Federation \(lwfassembly.org\)](#)
- Kirkkohallituksen virastokollegion 18.3.2021 perustaman tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän aineistot
- Hallamaa, Jaana: Yhdessä toimimisen etiikka, Gaudeamus 2017
- Saavu, kirkon saavutettavuusohjelma 2009
- Ovet auki – kirkon strategia vuosille 2021–2026
- Näkökulmia ihmisoikeuksiin 2018 [Kirkon tuore julkaisu pureutuu ajankohtaisiin ihmisoikeuskysymyksiin - Evl.fi](#)
- Ihmisoikeudet, kansalaisosallisuus ja kansalaismoraali, Etairos-hanke Helsingin yliopisto, Teologinen tiedekunta 2023
- Yhdenvertaisuus - Suomen evankelis-luterilaisen kirkon työyhteisöissä - Suomen ev.lut. kirkon kirkkohallituksen julkaisuja 2010:4
- [Yhdenvertaisuuslainsäädäntö Lainsäädäntö – Yhdenvertaisuus](#)
- [Valtioneuvoston tiedonanto yhdenvertaisuuden, tasa-arvon ja syrjimättömyyden edistämisestä suomalaisessa yhteiskunnassa 5.9.2023](#)
- [Monimuotoisuusjohtamisen työkalu - FIBS \(fibsry.fi\)](#)
- [Yhdenvertaisuussuunnittelu – Yhdenvertaisuus](#) Oikeusministeriö
- [Syrjimättömyystesti | Yhdenvertaisuuden arviointi \(finlex.fi\)](#)
- Laitinen, Aappo: Yhdenvertaisuusperiaate Suomen evankelis-luterilaisen kirkon oikeudessa [| EDILEX](#)
- Oulun hiippakunnan strategia vuoteen 2026 [Oulun hiippakunnan strategia vuoteen 2026 | Oulun hiippakunta](#)
- Kaikkialta kaikkialle – kirkon missio nyt 2018 [30749996 Missiologia raportti FIN sisus 18 06 13.pdf \(evl.fi\)](#)
- [Kirkkolakiuudistuksen vaikutus virkoja ja työsuhteita koskeviin säännöksiin - evl.fi](#)

6. Toiminnallisen suunnitelman asiantuntijatyöryhmä

Toiminnallinen suunnitelma perustuu Kirkkohallituksen toiminnallisen osaston tasa-arvo ja yhdenvertaisuustyölle, josta ovat aiemmin vastanneet asiantuntijat Minna Rikkinen ja Kari Latvus, sekä kirkon tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmän vuosina 2021–2023 tekemälle työlle.

Toiminnallisen suunnitelman laatimista varten perustettiin asiantuntijaryhmä, jonka jäseniä ovat:

- Stella Björkholm, Espoonlahden seurakunta
- Minna Hietämäki, arkkipiispan kanslia
- Petra Honkaranta-Siivari, Kirkon viestintä
- Juha Rauhala, Oulun hiippakunta
- Veli-Matti Salminen, Kirkon tutkimus ja koulutus
- Leena Sorsa, Akaan seurakunta
- Mikko Sulander, Tampereen hiippakunta
- Hanne von Weissenberg, Tampereen hiippakunta
- Ulla Westermarck, Kirkon työmarkkinalaitos
- Liisa Björklund, työryhmän puheenjohtaja, Kirkkohallitus